

УДК 351:377/378:006

Публічне управління якістю фахової передвищої педагогічної освіти

PUBLIC ADMINISTRATION OF THE QUALITY OF PROFESSIONAL PRE-HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION

ВОЛОШКА Євгенія – аспірантка кафедри публічного управління та права, комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49101, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1326-4748>

VOLOSHKA Yevheniia – PhD student of the Department of public administration and law, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» Dnipropetrovsk Regional Council», 70 Volodymyr Antonovych Str., 49101, Ukraine

Анотація. У статті проаналізовано поняття якості освіти та якості фахової передвищої педагогічної освіти в контексті різних підходів до визначення, як з боку законодавця так і в розрізі декількох галузей знань (зокрема публічного управління та педагогіки). Автором наголошується роль держави в управлінні якістю педагогічної освіти та досліджується вплив інших суб'єктів управління, розкривається важливість забезпечення безперервного покращення якості освіти, акцентується увага на розвитку якості педагогічної освіти як підґрунтя сталого розвитку країни. В ході дослідження актуалізовано розробку проблеми якості фахової передвищої педагогічної освіти та встановлено відсутність стратегії розвитку даного складника освіти України, що є вагомою перешкодою для публічного управління відповідно до назрілих питань. З метою визначення пріоритетних напрямів розвитку якості фахової передвищої педагогічної освіти у статті проаналізовано нормативно-правове поле в межах визначеної проблематики, а саме: Національну стратегію розвитку освіти України, Закони України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», Концепцію розвитку педагогічної освіти. В ході аналізу було ідентифіковано ключові переваги та недоліки існуючого законодавства. Особлива увага у статті була приділена Закону України «Про фахову передвищу освіту» та розділу забезпечення якості фахової передвищої освіти. Детальний аналіз цієї системи підтвердив її інтегрований характер, що поєднує не лише внутрішні аспекти забезпечення, контролю та оцінки якості фахової передвищої освіти, але й зовнішні механізми, які сприяють об'єктивній оцінці та підтримці стандартів якості освіти. На підставі проаналізованих матеріалів автором розроблено етапи процесу управління якістю фахової передвищої педагогічної освіти, визначено переваги та недоліки якісного забезпечення фахової передвищої освіти та запропоновано шляхи її вдосконалення.

Ключові слова: педагогічна освіта, публічне управління, управління якістю освіти, якість освіти, якість фахової передвищої освіти.

Summary. The article analyzes the concepts of the quality of education and the quality of professional pre-higher pedagogical education in the context of different approaches to the definition, both from the side of the legislation and in the context of several fields of knowledge (in particular, public administration and pedagogy). The author emphasizes the role of the state in the management of pedagogical education and examines the influence of other subjects of management, reveals the importance of ensuring the continuous improvement of the quality of education, focuses on the development of the quality of pedagogical education as a basis for sustainable development of the country. In the course of the study, the development of the problem of the quality of professional pre-higher pedagogical education was updated and it was established that there is no strategy for the development of this component of education in Ukraine, which is a significant obstacle for public administration in accordance with the pressing issues. In order to determine the priority directions for the development of the quality of professional pre-higher education, the article analyzes the regulatory and legal field within the defined issues, namely: The National Strategy for the Development of Education of Ukraine, Laws of Ukraine «On Education», «On Vocational Pre-Higher Education», Concept of the Development of Pedagogical Education. During the analysis, the key advantages and disadvantages of the existing legal regulation were identified. Special attention in the article was paid to the Law of Ukraine «On Professional Pre-Higher Education» and the chapter on ensuring the quality of professional pre-higher education. A detailed analysis of this system confirmed its integrated nature, which combines not only internal aspects of quality control and assessment of professional pre-higher education, but also external mechanisms that contribute to objective assessment and maintenance of education quality standards. On the basis of the analyzed materials, the author developed the stages of the process of quality management of the professional pre-higher education, identified the advantages and disadvantages of quality provision of the professional pre-higher education, and proposed ways to improve it.

Key words: pedagogical education, public administration, quality of education management, quality of education, quality of professional pre-higher education

Вступ. Участь України у процесах європейської інтеграції та її активізація на міжнародній арені ініціює комплекс викликів, особливо у контексті стандартизації та якості освітньої діяльності відповідно до міжнародних нормативів та діючих правових рамок.

Інтеграція української освітньої системи у міжнародний освітній простір відкрила як можливості для демонстрації досягнень та потенціалу, так і виявила ряд прогалин у відповідності якості освітніх послуг до зарубіжних. Актуальність проблеми якості освіти в Україні була акцентована результатами участі в міжнародних порівняльних дослідженнях, таких як Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS), Programme for International Student Assessment (PISA) та Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS), що вказувало на потребу подальшої оптимізації та вдосконалення національної освітньої системи в контексті міжнародних вимог та безпосередньо зосередження публічного управління освітою на питанні її якості.

Вступ до Болонського процесу у 2005 році став стратегічним кроком України на шляху до адаптації та модернізації системи вищої освіти, з метою її гармонізації з європейськими стандартами та підвищення рівня якості освіти в Україні. Поняття якості української освіти задекларовано в Законі України «Про освіту», при цьому реалізація освітнього процесу базується на педагогічних кадрах, що його забезпечують. В результаті реформ української освітньої системи виник новий складник – фахова передвища освіта, в системі якої здійснюється первинна підготовка майбутніх педагогів, від якісної освіти яких залежить сталий розвиток країни. Відтак, дослідження якісної підготовки педагогічних працівників в системі фахової передвищої освіти має бути дослідженим в контексті науки публічного управління.

Аналіз останніх досліджень. Питання якості освіти викликає чималий інтерес з боку науковців та розроблене в дисертаційних дослідженнях Т. Лукіної, С. Мороз, С. Шевченка, Н. Грабовенко у своїх наукових розвідках розглянула проблему якості освіти як пріоритетний напрям державної політики, Є. Архипова та В. Дроздов здійснили дослідження якості вищої освіти як об'єкта публічного управління. Цікаво, що С. Мороз та В. Мороз розглядають появу системи фахової передвищої освіти як механізм поліпшення якості вищої освіти. Поряд із цим саму систему фахової передвищої освіти та проблематику якісної підготовки фахівців у цій системі досліджено недостатньо, що є особливо актуальним у контексті педагогічної освіти, враховуючи її ключову роль у формуванні майбутнього освітнього потенціалу країни.

Мета статті. Метою статті є аналіз та оцінка сучасного стану та перспектив розвитку якісної фахової передвищої педагогічної освіти в Україні, з акцентом на необхідності інноваційного підходу до публічного управління системою фахової передвищої освіти та впровадження ефективних методів моніторингу та контролю її якості.

Виклад основного матеріалу. В Законі України «Про освіту» якість освіти визначається як відповід-

ність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та договором про надання освітніх послуг; якість освітньої діяльності подається законодавцем, як рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що створює умови для здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством або договором про надання освітніх послуг [7]. Схожу інтерпретацію щодо якості освіти пропонує Л. Щоголева, яка визначає досліджувану дефініцію як результат навчання та освітнього процесу; ефективність діяльності навчального закладу; якість системи певного рівня; певний бажаний ідеал освіченості людини; пріоритет державної освітньої політики [9, с. 37].

Роль держави в управлінні якістю освіти підкреслює Т. Лукіна, яка зазначає, що у контексті публічного управління концепція якості освіти тісно інтегрована з процедурами та стратегіями управління якістю в освітньому секторі. Цей взаємозв'язок можна дослідити через наступну логічну послідовність: розуміння якості освіти як відповідності освітнього процесу та його результатів до встановлених стандартів і норм. Досягнення такої відповідності вимагає цілеспрямованого управління, яке забезпечує трансформацію освітньої системи з існуючого стану до стану, де досягаються бажані показники якості. Ключовим аспектом цього процесу є встановлення та вимірювання певних критеріїв або параметрів освітньої діяльності з метою їх подальшого порівняння із заданими нормативами [3, с. 70].

Згідно Національної стратегії розвитку освіти України основним напрямом підвищення якості освіти вважається оновлення управлінської системи в освітній сфері. Цей процес повинен ґрунтуватися на застосуванні інноваційних методик публічного управління, що відповідають принципам сталого розвитку, створенню ефективних систем освітніх проєктів та їх належного моніторингу. Стратегічно важливим завданням є забезпечення безперервного покращення якості освіти, заснованого на інноваціях. Це включає психолого-педагогічний та науково-методичний супровід освітнього процесу, розвиток співпраці між органами управління освітою та самоврядуванням навчальних закладів, а також гарантування об'єктивної оцінки якості освіти. Таким чином, можемо стверджувати, що розроблена державою Стратегія корелює із визначеннями якості освіти як у законодавстві, так і в розробках науковців. Але, слід констатувати, що окремо питання якості освіти у Стратегії висвітлено недостатньо, адже у ній не визначено механізми її забезпечення, окрім процедури моніторингу [6].

В сучасних реаліях формування якісної педагогічної освіти набуває стратегічного значення для розвитку держави та суспільства. Питання якості педагогічної освіти як правило у визначеннях дослідників подається з ухилом на педагогічний аспект, втім при формуванні освітньої політики, законодавець та виконавчі органи влади зобов'язані враховувати специфіку терміну «якість педагогічної освіти», включаючи різні підходи. Про багатовимірність якості педагогічної освіти свідчать праці О. Кучерявого, що застерігає від

зведення якості педагогічної освіти суто до відповідності її результату державним стандартам, нормам і вимогам. Це робить пріоритетною лише соціальну місію цього феномена і фактично об'єктивно не віддзеркалює «місію особистісно і професійнорозвивальну» [2, с. 87].

З метою формування комплексного знання про особливості, мету, завдання, проблеми та перспективи педагогічної освіти було розроблено Концепцію її розвитку. В Концепції погіршення якості освіти, яке зумовлене неспроможністю певної частини педагогічних працівників та здобувачів педагогічної освіти до опанування та практичного використання новітніх методик (технологій) навчання, виховання та розвитку, виноситься на перше місце серед окреслених проблем педагогічного освіти [5]. Занепокоєння викликає зниження рівня довіри суспільства до педагогів, падіння соціального престижу педагогічної праці, міграція значної частини перспективних педагогічних працівників.

Очевидно, що дані негативні тенденції будуть посилюватися в умовах повномасштабного воєнного конфлікту на території України, адже станом на сьогодні вже відчувається суттєвий дефіцит педагогічних кадрів. Підготовка фахівців в системі фахової передвищої освіти може допомогти вирішити проблему за рахунок швидкої підготовки деяких категорій педагогічних фахівців, що обумовлено більш коротким циклом підготовки. При цьому якість фахової передвищої педагогічної освіти повинна залишатися на високому рівні, а держава, зі свого боку, має застосувати усі механізми публічного управління з метою досягнення поставленої цілі.

Сьогодні відбувається оптимізація системи педагогічної освіти в Україні з використанням вітчизняного та міжнародного досвіду. М. Вовк зазначає, що цей процес передбачає акредитацію освітніх програм для підготовки вчителів на всіх рівнях навчання та за всіма спеціалізаціями, приведення освітнього процесу у відповідність до Європейських стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості у вищій освіті, поліпшення системи післядипломної педагогічної освіти та впровадження сертифікації вчителів [1, с. 161]. Таким чином питання набуття педагогічної освіти у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти в певній мірі досліджено. Питання якісної підготовки педагогічних кадрів в системі фахової передвищої освіти потребує додаткових наукових розвідок.

Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти є суб'єктом управління системою фахової передвищої освіти, а в тому числі, і педагогічної. Побудова розгалуженого механізму забезпечення якості фахової передвищої освіти України свідчить про високий пріоритет питання якісної освіти даного рівня. Аналіз системи забезпечення якості фахової передвищої освіти в Україні виявляє її комплексний характер, який охоплює внутрішні та зовнішні механізми контролю. Внутрішня система забезпечення якості включає в себе встановлення політики, процедур та залучення педагогічних працівників, здобувачів освіти та їх батьків, представників

громадськості у процес управління якістю освіти. Процеси забезпечення якості освіти на внутрішньому рівні супроводжуються створення нормативних документів, моніторингом освітніх програм публічністю та прозорістю, особлива увага приділяється компетентності педагогічних кадрів, що забезпечують освітній процес та питанням студентоорієнтованості під час навчально-виховного процесу [8].

Зовнішнє забезпечення якості втілюється через ліцензування, акредитацію програм, а також шляхом участі здобувачів освіти, що приступили до навчання після завершення базової загальної середньої освіти, у зовнішньому незалежному оцінюванні.

Для деяких спеціальностей фахової передвищої освіти впроваджено Єдиний державний кваліфікаційний іспит, але спеціальності за напрямом 01 «Освіта» не включені до діючого переліку, що на нашу думку має бути переглянуто державною освітньою політикою, адже в зарубіжжі вже давно існує практика єдиних кваліфікаційних іспитів для випускників педагогічних закладів освіти. Наявність позитивного результату могла б сприяти верифікації дипломів фахових молодших бакалаврів за кордоном, а також пришвидшити розробку нормативно-правових механізмів скорочення термінів навчання фахових молодших бакалаврів в системі вищої освіти за вже здобутою спеціальністю.

Центральний орган виконавчої влади, представлений Державною службою якості освіти, відіграє визначальну роль у забезпеченні якості, впроваджуючи політику та процедури, ресурси для організації необхідних процесів та зовнішніх аудитів. Така багаторівнева система сприяє підвищенню стандартів фахової передвищої освіти, гарантуючи її відповідність сучасним потребам та вимогам.

Моніторинг якості фахової передвищої освіти також може бути внутрішнім та зовнішнім, враховуючи суб'єкти управлінської системи та рівні на якому він відбувається.

Процес ліцензування фахової передвищої освіти в Україні включає отримання ліцензії від центрального органу виконавчої влади права закладам на провадження освітньої діяльності. Для цього здобувачі ліцензії подають електронну заяву та документи, які підтверджують відповідність освітнього процесу встановленим ліцензійним умовам. Після детальної перевірки та експертизи, рішення про видачу ліцензії або відмову у її наданні приймається протягом визначеного законодавством терміну.

Акредитація освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти є процесом, який підтверджує відповідність освітньої програми та діяльності закладу встановленим стандартам та критеріям якості. Вона передбачає подання заяви та відповідних документів закладом освіти до центрального органу виконавчої влади, після чого проводиться акредитаційна експертиза. Рішення про акредитацію приймається на підставі результатів експертизи та надає право на провадження освітньої діяльності за програмою, забезпечуючи її якість та відповідність сучасним освітнім вимогам.

Вагома увага в контексті забезпечення якості фахової передвищої освіти приділяється питанням атестації, підвищенню кваліфікації та сертифікації педагогічних і науково-педагогічних працівників та забезпеченню академічної доброчесності у сфері фахової передвищої освіти. [8].

На підставі проаналізованого нами нормативно-правового поля забезпечення якості фахової передвищої педагогічної освіти можемо представити компоненти процесу управління якістю фаховою передвищою педагогічною освітою (рис. 1).

Рис 1. Компоненти та процеси управління якістю фаховою передвищою педагогічною освітою

Кожен із визначених нами етапів потребує додаткового доопрацювання з боку органів публічного управління. Станом на сьогодні затверджено усі стандарти фахової передвищої освіти у галузі знань 01 «Освіта», що сприяє проведенню процесів стандартизації, акредитації та ліцензуванню освітньо-професійних програм та закладів освіти, що здійснюють підготовку фахових молодших бакалаврів в системі фахової передвищої освіти. Поряд із цим фахова передвища педагогічна освіта, на відміну від вищої та професійно-технічної освіти, і досі не має затвердженої Стратегії розвитку, що негативно впливає на етап планування заходів із поліпшення її якості. Певні питання можна спланувати відповідно до цілей та завдань Національної стратегії розвитку освіти України. Втім вона була укладена вже як десятиліття тому, а системи фахової передвищої освіти на той момент не існувало взагалі, що може призвести до не зовсім об'єктивного та наукового цілепокладання на розвиток фахової передвищої педагогічної освіти. Така ж сама ситуація і з Концепцією педагогічної освіти, яка була затверджена в 2018 році, при тому, що перший набір фахових молодших бакалаврів відбувся лише у 2020 році, а перші випускники системи з'явилися у 2022 році. Таким чином, сьогодні ми маємо певний емпіричний досвід у проблемах, що виникають під час підготовки педагогічних фахівців в системі фахової передвищої освіти, а також розуміємо певні вади у існуючому законодавстві, що мають бути враховані при складанні Стратегії розвитку.

Питання забезпечення якості фахової передвищої освіти послуговується певними напрацюваннями власного так і зарубіжного досвіду щодо ліцензування закладів освіти та процедури акредитації. Але є й певні негативні тенденції. Станом на сьогодні не врегульовано питання залучення роботодавців до управління процесами якісної підготовки фахівців, в тому числі і педагогічних професій. Підтвердженням цього є дослідження С. Мороз та В. Мороза. Науковці проаналізували відповідальності суб'єктів публічного управління за якість вищої освіти в контексті оцінок

здобувачів освіти, які розподілили відповідальність за якість їх освіти наступним чином: заклад вищої освіти – 28%; студенти – 20%; органи публічного управління – 19%; суспільство – 17%; роботодавці – 16%. [4, с. 35]. Такі результати свідчать про необхідність наближення студента до роботодавця, що, насправді є не менш вагомим аспектом управлінської діяльності в контексті поліпшення якості освіти; а також про актуальність подібних досліджень в системі фахової передвищої педагогічної освіти з метою розробки заходів належного забезпечення якісної підготовки фахових молодших бакалаврів до педагогічної праці.

Доопрацювання потребують і процедури зовнішнього, а особливо внутрішнього моніторингу. Під час перевірки сайтів закладів фахової передвищої освіти та вищої освіти, що мають ліцензії ФПО, нами були виявлені внутрішні документи, щодо процедур проведення внутрішнього моніторингу якості надання освітніх послуг, але здебільшого вони не відрізняються системністю та належним контролем з боку адміністрування закладами освіти, часто положення щодо моніторингу носять формальний характер.

Відтак, кожен з визначених нами етапів розвитку якості фахової передвищої педагогічної освіти потребує додаткового доопрацювання, особливо з огляду на відсутність затвердженої стратегії розвитку та наявності певних недоліків у законодавстві.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можна прийти до наступних висновків. Забезпечення якості фахової передвищої педагогічної освіти вимагає комплексного підходу та інтеграції різноманітних стратегій управління. По-перше, необхідно активізувати розробку та впровадження в життя загальнодержавної стратегії розвитку фахової передвищої освіти, яка відсутня в сучасних умовах, але критично необхідна для гармонійного розвитку освітньої системи. По-друге, слід оновити Концепцію розвитку педагогічної освіти з урахуванням набутого досвіду підготовки фахових молодших бакалаврів в системі фахової передвищої освіти. По-третє, слід зосередити зусилля на залученні роботодавців до процесу

управління якістю освітою, що сприятиме більш ефективному зв'язку освітніх програм з реальними потребами ринку праці і забезпеченню якісної підготовки фахівців.

Отримані результати дослідження є перспективою подальших пошуків в контексті розробки механізмів публічного управління із забезпечення якості фахової передвищої педагогічної освіти.

Список використаних джерел

1. Вовк М. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: виклики та перспективи. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2020. Вип. 22 С. 150–165.
2. Кучерявий О. Г. Якість педагогічної освіти України: тенденції і перспективи: навч. посібник. Київ : Талком, 2016. 340.
3. Лукіна, Т. О. Управління якістю післядипломної педагогічної освіти в контексті освітньої реформи. *Післядипломна освіта в Україні*. 2007. № 1. С. 69–73.
4. Мороз С. А., Мороз В. М. Відповідальність суб'єктів публічного управління за якість вищої освіти в контексті експертних оцінок студентів вітчизняних ЗВО. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2020. № 1. С 35–42.
5. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 / Міністерство освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 13.10.2022).
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення 21.10.2023).
7. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 07.10.2023).
8. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
9. Щоголева Л. О. Моніторинг якості освіти: теоретико-методологічний аспект. *Педагогічний пошук*. 2014. № 2. С. 36–40.

References

1. Vovk, M. (2020). Tendentsii rozvytku pedahohichnoi osvity v Ukraini: vyklyky ta perspektyvy [Trends in the development of pedagogical education in Ukraine: challenges and prospects]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*. vol. 22, pp.150–165, [in Ukrainian].
2. Kucheriavyi, O. H. (2016). Yakist pedahohichnoi osvity Ukrainy: tendentsii i perspektyvy [Quality of pedagogical education in Ukraine: trends and prospects]: navch. posibnyk. Kyiv: Talkom, [in Ukrainian].
3. Lukina, T. O. (2007). Upravlinnia yakistiu pisljadiplomnoi pedahohichnoi osvity v konteksti osvitnoi reformy [Management of the quality of postgraduate pedagogical education in the context of educational reform]. *Pisljadiplomna osvita v Ukraini*. vol. 1, pp. 69–73, [in Ukrainian].
4. Moroz S. A., Moroz V. M. (2020). Vidpovidalnist subiektiv publicznego upravlinnia za yakist vyshchoi osvity v konteksti ekspertnykh otsinok studentiv vitchyznianskykh ZVO [Responsibility of public administration subjects for the quality of higher education in the context of expert assessments of students of domestic HEIs]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI»*. Seriya: Aktualni problemy rozvytku ukrainskoho suspilstva. vol. 1, pp.35–42, [in Ukrainian].
5. About the approval of the concept of development of pedagogical education. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 776 of July 16, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (date of access: 13.10.2022), [in Ukrainian].
6. About the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period until 2021. Decree of the President of Ukraine dated No. 344/2013 of June 25, 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (date of access: 21.10.2023), [in Ukrainian].
7. About education. Law of Ukraine dated September No. 2145-VIII dated September 5, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (date of access: 07.10.2023), [in Ukrainian].
8. About professional pre-higher education. Law of Ukraine No. 2745-VIII dated June 6, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (date of access: 27.10.2023), [in Ukrainian].
9. Shoholieva, L. O. (2014). Monitorynh yakosti osvity: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Monitoring of education quality: theoretical and methodological aspect]. *Pedahohichnyi poshuk*. vol. 2, pp.36–40, [in Ukrainian].